

มีศีล

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๘

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “คำพูด”

กราบนมัสการหลวงพ่อก่อน ผมมีปัญหาเรื่องคำพูดของคนทำงานซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่สูงกว่า ยกตัวอย่าง มีคนถามเขาวานบุญหรือยี่ห้อไหนมาสุด ผมก็นั่งอยู่ด้วย เขาบอกกับคนที่ถามเขาว่า ยี่ห้อที่ผมดูดีมาสุด แล้วก็พูดต่อว่า แต่เขาไม่ชอบ มันเหม็น

ผมรู้สึกโมโหมาก แต่ผมก็อดทน แต่บางทีผมก็ชอบหรือเขาพูด บางทีเขาก็มาขอผมดูดู ทั้งๆ ที่เขาบอกว่าไม่ชอบ เพราะยี่ห้อที่ผมดูดีมันเหม็น แล้วมีคำพูดอีกหลายเรื่องจนผมทนไม่ไหว จนได้เขียนปัญหามาถามหลวงพ่อกับ

ตอบ : มันเป็นเรื่องสังคม หนึ่ง เรื่องสังคมนะ เรื่องสังคม เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาฝากศาสนาไว้กับบริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

เราเป็นประชาชนๆ ไง เราเป็นประชาชนชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนา ถ้าจะเป็นอุบาสก อุบาสิกาเขาต้องมีศีล ๘ มีศีลมีธรรมขึ้นมาจะเป็นอุบาสก อุบาสิกา ถ้าต่ำกว่านั้นก็ประชาชนทั่วไป

ถ้าประชาชนทั่วไปมันก็เป็นประเพณีวัฒนธรรม ถ้าพระพุทธศาสนาแล้วมันไม่มีที่พึ่งที่อาศัยที่มันจับต้องไม่ได้ พอมันจับต้องไม่ได้ขึ้นมาก็คิดเอาเอง อ่อนวอนขอกันไปวัดไปวา ก็ไปขอไปขอ ไปอ่อน ไปวอน ไปสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองดูแล แต่ตัวเองปล่อยปละละเลย

แต่ถ้าเป็นชาวพุทธนะ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝากศาสนาไว้ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ถ้าเป็นอุบาสก อุบาสิกาเขาต้องมีศีล ๘ เขามีศีล ๕ ศีล ๘ ถ้าเขามีศีลมีธรรมขึ้นมาแล้วนะ ไขปัญหาที่เป็นคำถามมันจะเบาบางลง เบาบางลงเพราะอะไร เพราะเรามีศีลมีธรรม

ถ้ามีศีลมีธรรม เวลาคำพูดใด เวลาคำพูดของผู้ทำงานที่เขามีตำแหน่งหน้าที่สูงกว่า นี่มัน
เป็นปัญหาสังคมไง ถ้าเป็นปัญหาสังคม คนที่มีตำแหน่งสูงกว่าเรา คนที่มีอำนาจที่ให้คุณให้โทษ
เราได้ จะพูดสิ่งใดเขาก็พูดด้วยอำนาจวาสนาของเขา

ถ้าเขาเป็นคนที่สูงกว่า มีตำแหน่งสูงกว่า แต่เขาเป็นคนที่เมตตาธรรม เขาพูดสิ่งใดเขา
รักษาน้ำใจของผู้ใต้บังคับบัญชา เขาทำสิ่งใดเขาจะเป็นประโยชน์กับเขา นี่มันเป็นคนที่มีศีลมี
ธรรมไง

ถ้ามันเรื่องมีศีลมีธรรมขึ้นมา ปัญหาอย่างนี้มันจะเบาบางลง แต่ถ้ามันไม่มีศีลมีธรรม
ปัญหานี้มันก็จะบาดจะหมาง ถ้าจะบาดจะหมาง

ฉะนั้น มันเป็นคำถาม คำถามของผู้ถามไง คำถามว่า “ผมถึงมีปัญหาจนทนไม่ไหวถึง
เขียนปัญหามาถามหลวงพ่อ”

ถ้าถามหลวงพ่อกัน เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ถ้าเราเกิดเป็นมนุษย์
เกิดมาพบพระพุทธศาสนา มนุษย์เกิดมาเท่ากัน การเกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์

การเกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ เพราะมนุษย์มีสมอง มีอำนาจวาสนา ถ้ามีศรัทธาใน
พระพุทธศาสนา เห็นไหม ละ ละความเป็นสมาธิมาเป็นพระ ถ้าบวชเป็นพระแล้วฝึกหัด
ปฏิบัติขึ้นมาจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น
เทศนาว่าการเทวดา อินทร์ พรหมนะ

มนุษย์ทั่วไปเชื่อใหม่ว่าเทวดามี พรหมมี เราก็เชื่อตามตำรา แล้วเราก็เคารพบูชาเขา แต่
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านเทศนาว่าการอบรมบ่มเพาะสอน
เทวดา แม้แต่เทวดายังต้องมาฟังมนุษย์ ฟังคนที่ฝึกหัดประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกข์

แต่เราเกิดเป็นมนุษย์ไง เราเป็นอริยทรัพย์ไง แต่เราก็หลงระเห็จไปกับทางโลกใจ แล้วเราก็
เป็นประชาชนไง เรามีศีลมีธรรม ถ้ามีศีลมีธรรมเราจะฝึกหัด

การว่าฝึกหัดๆ เสี่ยงกระทบใจ ท่าน ศีล ภาวนา เรามีการเสียสละ เราให้โอกาสคน แล้ว
ให้โอกาสคนแล้ว คนที่ให้โอกาสคน เห็นไหม ตอนนี้มันมีองค์ภริสระที่เขาช่วยเหลือประชาชน

องค์ภริสระต่างๆ เป็นองค์ภริที่ไม่แสวงหากำไร แล้วมีสิ่งใดเจือจางช่วยสังคม ช่วยมนุษย์ต่างๆ เขาทำเพื่ออะไร ก็เพื่อความสงบสุข

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเรามีศีลของเรา เราฝึกหัดประพฤติปฏิบัติของเรา แล้วถ้าเราเท่าทันความรู้สึกนึกคิดของเรา เราอยู่ในสังคม ใช่ว่าสิ่งที่ว่าผมมีปัญหาค้นหาไม่ไหว มันจะเบาบางลง

ไฉ่กรณีอย่างนี้เราคัดเลือกเอาเองไม่ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า โดยธรรมชาติ การที่เราเกิดเป็นมนุษย์แล้วเรามาพบปะกัน เราไม่เคยสร้างเวรสร้างกรรมต่อกันเลยไม่มี เราไม่เคยเป็นญาติเป็นพี่เป็นน้องกันไม่มี เราเคยเป็นญาติเป็นพี่เป็นน้องกันไม่ภพใดชาติใด เราเคยเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ

ฉะนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วมันมีผลกระทบ เห็นไหม เวลาคนที่ไปทำหน้าที่ทำงาน ไฉ่! บุญมากเลย ไปเจอหัวหน้าที่ดีงาม ทำอะไรเจริญรุ่งเรืองทั้งนั้นนะ เจ้านายรัก เจ้านายชอบ เจ้านายคำชู ทำไมเขาเป็นอย่างนั้นล่ะ

โดยส่วนใหญ่พวกที่ทำงานๆ จะมาปรึกษาเราทั้งนั้นนะ เจ้านายดีๆ ก็อยู่กันปีสองปีเท่านั้น เจ้านายที่ไม่เป็นธรรม ไฉ่! อยู่ยาวนานเหลือเกิน ต่างคนต่างเจอปัญหาอย่างนี้ทั้งนั้น ถ้ามันเจอปัญหาอย่างนี้ทั้งนั้น มันเป็นปัญหาสังคม

แต่ถ้าเป็นเรานะ เรามีศีลมีธรรมของเรา เขาจะพูดสิ่งใดมันก็เป็นแค่คำพูด เรามีสติเท่าทัน อย่าให้โกรธ อย่าให้อารมณ์มันพลุ่งพล่าน พังแล้วผ่านไป

แต่กรณีอย่างนี้ใครจะทนได้ แล้วทนทุกวันๆ เวลาอารมณ์ชั่ววูบ เวลาสติมันขาด อารมณ์ชั่ววูบก็เกิดผลกระทบกระเทือนต่อกัน เราเห็นสังคมที่เป็นอย่างไรแล้วเราก็ตั่งสติของเราไป

คำว่า “มีศีล” มีศีลมีธรรมของเรา ปาณาติปาตา การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตถึงจะเป็นผิดศีล แต่กรรมฐาน หลวงปู่มั่นท่านสอนเลย การถากการถาง การพูดกระทบกัน นั่นก็เป็นปาณาฯ มันกระทบกระเทือนอารมณ์ของคนไง

ถ้ามันกระทบกระเทือนอารมณ์ของคน คนที่มีสติมีปัญญาของเขา เขาจะไม่ทำของเขา เว้นไว้แต่หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เวลาเทศนาว่าการ เวลาจะเชือดเฉือนกิเลส

หลวงตาพระมหาบัวเวลาท่านเทศน์นะ ถ้ามีสิ่งใดเกิดขึ้น ท่านบอกพักก่อน เรื่องกิเลส ต้องเอาให้มันจ้านต่อธรรมก่อน

ฉะนั้น การเทศนาว่าการ เวลาธรรมมันพรั่งพรูออกมารุนแรงมาก การรุนแรงอย่างนี้มันเป็นการรุนแรงแบบ อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน รุนแรงให้เรามีสติ มีสมาธิ มีปัญญาเข้มแข็ง แล้วมีกำลังฟาดฟันกับกิเลสที่มันพลุ่งพล่านขึ้นมาในหัวใจของตน กำจัดมันในหัวใจของตน

ความรุนแรง รุนแรงเป็นปัจจัยตั้ง เป็นสันติภูมิเฉพาะการกระทำด้วยมรรคด้วยผล ไม่ใช่การรุนแรงด้วยไปกระทบกระเทือนกับคนอื่นเขา

นี่เหมือนกัน นี่มันมีการกระทบกระเทือนคนอื่นเขา ให้เรามีศีลมีธรรม ผลกระทบในสังคมนะ ถ้าเรามีสติมีปัญญาของเรา เราถึงจะรักษาตัวเรารอดได้

แต่โดยทางโลก เขาบอกว่าเป็นปัญหาสังคม เป็นปัญหาต้องให้ผู้รักษากฎหมายเขาจัดการ ผู้รักษากฎหมายบางอย่างเขาก็ละเลย บางอย่างเขาก็ดูแล บางอย่างเขาก็ทำได้ ถ้าทำไม่ได้ นี่พูดถึงปัญหาสังคมไง แต่ถ้าเป็นศีลเป็นธรรม เราจะดูแลหัวใจของเราเอง

สิ่งที่เกิดขึ้นๆ เวลาในสุภาสิตของคนไทยใจ “ทำดีอย่าเด่นจะเป็นภัย”

เราออกฝึกหัดประพฤติปฏิบัติ เราอยู่ในสังคมของพระ ถ้าทำเด่นมันจะเป็นภัยอย่างนี้ มันมีผลกระทบกันทั้งนั้นนะ แต่ขณะที่ฝึกหัดปฏิบัติมันก็มีของมัน ในสังคมทุกสังคมมีทั้งคนดีและคนชั่ว เราก็ผ่านสังคมที่กระทบกระเทือน

เพราะว่าเวลาหลวงตาพระมหาบัวท่านเทศนาว่าการไ้ เวลาท่านอยู่กับหลวงปู่มันนะ พรรษา ๗ ออกฝึกหัดปฏิบัติพรรษาแรก พรรษา ๘ พรรษา ๙ พรรษา ๑๐ อยู่กับหลวงปู่มัน แล้วครูบาอาจารย์ที่เป็นลูกศิษย์ลูกหาที่มีพรรษา ๔๐-๕๐ มากมายมหาศาล

เวลาท่านบอกว่าท่านเป็นพระผู้น้อยมาก่อน หัววัด ทำยวัด มหาเถรอยู่คนเดียว มหาเถรอยู่คนเดียว แต่ท่านบอกว่าท่านก็ภูมิใจ เพราะท่านทำเพื่อหลวงปู่มันของท่าน

มีสิ่งใดที่จะกระทบกระเทือนถึงครูบาอาจารย์ ท่านรับผิดชอบเอง ท่านเอาตัวท่านเป็น
หน้าหน้าไฟให้หลวงปู่มันเชือดเฉือนท่าน แต่สุดท้ายแล้วท่านก็มาคุ้มครองดูแลพระผู้น้อย แล้ว
ดูแลจัดการ ท่านบอกเลย ท่านรับหน้าเอง มีสิ่งใดผิดท่านรับหน้าหมดนะ สุดท้ายแล้วท่านก็ไป
คิดบัญชีเอาของท่าน เพราะว่าท่านก็เป็นคนที่คุ้มครองดูแลไง

นี่พูดถึงพระกรรมฐานนะ แล้วในสังคมจะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อกันมันเป็นไปได้
ที่มันเป็นไปได้แล้ว เวลามันกระทบกระเทือนเรา มันเป็นเรื่องของเรา มันก็ดู แหม! มัน
ยิ่งใหญ่ แต่ความจริงจิบๆ เป็นเรื่องประจำโลก

แต่ถ้าเรามีศีลมีธรรม เห็นไหม เราถึงบอกว่าให้มีศีลมีธรรมแล้วฝึกหัดปฏิบัติ มี
สติปัญญาเท่าทันอันนี้ มันจะบรรเทา แล้วเบาบางลงในใจของเรา

ถ้ามันบรรเทาและเบาบางในหัวใจของเรา มันไม่เดือดร้อนเราก่อน แล้วก็ไม่เดือดร้อนคน
รอบข้าง แล้วก็ไม่เดือดร้อนถึงพ่อถึงแม่ ที่เวลาเราทุกข์เรายากพ่อแม่ก็เดือดร้อนไปด้วย นี่ถ้ามัน
บรรเทาเบาบางในใจของคน มันต้องมีสติมีปัญญาไง ผู้มีศีลมีธรรมไง

ศีลธรรมมีประโยชน์ มีคุณค่ามากมายมหาศาล แต่บุคคลคนใดเป็นผู้ใช้ บุคคลคนใดเป็นผู้
ฝึกหัด บุคคลคนใดทำให้เกิดขึ้นกับใจของตน

นี่พูดถึงว่าเวลาคำถาม “ผมมีปัญหาจนทนไม่ไหวจนต้องเขียนมาถามหลวงพ่อ”

หลวงพ่อไม่ตั้งกองทัพแล้วไปบราฆ่าฟันกับเขา หลวงพ่อตั่งสติตั้งปัญญา มีศีลมีธรรม
เท่าทันหัวใจของตน

ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้เท่าทันกิเลสอย่าง
ละเอียด กิเลสอย่างหยาบๆ กิเลสอย่างกลางในหัวใจของคนมากมายมหาศาล แล้วสิ่งนี้ปัญหา
มันจะแก้ได้ มันแก้ได้ที่หัวใจของเรา มันแก้ได้ที่ทิวสิมานะอหังการของเรา มันบรรเทาเบาบางลง
เราไม่ทุกข์นะ แล้วถ้าเราไม่ทุกข์นี้ด้วยสติด้วยปัญญา ถ้าจะแก้กันโดยสิทธิ โดยกฎหมาย มันมี
ผลกระทบไปร้อยแปดพันเก้า

อย่างนี้เป็นลัทธิยอมจำนนหรือไม่

ไม่ใช่ เป็นลัทธิที่ฉลาด ฉลาดกับอารมณ์ของตนไง ไม่ใช่ว่าทฤษฎีมานะจะเอาชนะคะคานกัน แล้วจะมีผลกระทบต่อกันร้อยแปดพันเก้าไม่จบไม่สิ้นหรอก แต่แก้ไขที่ตัวของเรา

แล้วถ้าเราไม่ทุกข์ เขาก็ทำเรา ทุกคนเห็นหมดนะ ถ้าเขากระทำบุคคลคนนี้ เขาเหลิง เขาต้องไปทำกับบุคคลคนอื่นอีก คนอื่นอีก เดียวกฎหมายก็จัดการ นั่นเป็นเรื่องของสังคม จบ

ถาม : เรื่อง “จิต ความคิด อารมณ์”

กราบนมัสการหลวงพ่ จิต ความคิด อารมณ์ แตกต่างกันอย่างไในการภาวนา เราควรแยกออกเป็นกองๆ ไข่หรือเปล่าครับ

ตอบ : นี่คือคำถามนะ คำถามเป็นคำถามนะ แต่โดยข้อเท็จจริง คำถามหรือการประพฤติปฏิบัติมันแตกต่างกัน มันลึกกลับซับซ้อนจากผู้ประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงมากมาย แล้วผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงก็หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเราที่ท่านฝึกหัดประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกข์ คือท่านเป็นพระอรหันต์

แต่ก่อนที่ท่านจะเป็นพระอรหันต์ หลวงปู่มั่นกับหลวงปู่เสาร์ท่านออกฝึกหัดปฏิบัติล้มลุกคลุกคลาน

หลวงปู่มั่นเริ่มต้นฝึกหัด เข้าป่าครั้งแรก จะทำความสงบยังล้มลุกคลุกคลาน จนหลวงปู่เสาร์ต้องพาออกวิเวก พาต่างๆ จนกว่าจะทำความสงบสุขของใจได้ คือทำสมาธิได้ ทำสมาธิได้แล้วค่อยฝึกหัดแยกแยะทำวิปัสสนา ทำวิปัสสนาคือมีสติปัญญารู้แจ้งแทงตลอดกิเลสตัณหา ความทะยานอยากในหัวใจของตน ถ้ารู้แจ้งแทงตลอดในหัวใจของตน มันรู้มันเห็นตามความเป็นจริงใจ

พอรู้เห็นตามความเป็นจริง พึ่งพาอาศัยตนเองได้ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านถึงแยกออกจากกัน เพราะลูกศิษย์หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นมากขึ้น ถึงแยกออกกันไปเป็นสายหลวงปู่เสาร์กับหลวงปู่มั่น

ที่นี้การฝึกหัดประพฤติปฏิบัติถ้าตามความเป็นจริงโดยพระกรรมฐาน เห็นไหม

“จิต ความคิด อารมณ์ แตกต่างกันไปไหม”

เป็นคนละตัวหมดเลย แตกต่างกันอย่างมากมายมหาศาล แต่โดยภาคปริยัติ โดยทางวิชาการ โดยความเป็นสามัญสำนึกของมนุษย์ จิตก็จิต ความคิดก็ความคิด อารมณ์ก็อารมณ์ ก็คือ ความรู้สึกหมดนะ มันก็เป็นอันเดียวกันนั่นแหละ มันแยกมันเยาะกันไม่ถูกไม่ต้องหอรอก

แล้วยังเป็นกลุ่มเป็นก้อนในการฝึกหัดปฏิบัติยิ่งอื้อยั่วแจก ยิ่งทำปัญหาให้มากมาย มหาศาล “ไม่ต้องทำอะไรเลย มีความรู้สึกนึกคิดเท่าทันความคิดเป็นพระอรหันต์” การประพฤติ ปฏิบัติมันยังอีกแตกต่างมากมายมหาศาล แตกต่างจากกันมากมายมหาศาล

ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์ที่เป็นจริงๆ ขึ้นมา นี่มันเป็นคำถามใจ

“จิต ความคิด อารมณ์ แตกต่างกันอย่างไรร แล้วในการภาวนาควรแยกออกเป็นกองๆ ใช้ หรือเปล่าครับ”

ไฉนมันเป็นตัวอักษรใจ มันเป็นตัวหนังสือ แล้วความจริงละ ความจริงมันเป็นอย่างไร พอ ความจริงเป็นอย่างไร ที่เราพูดอย่างนี้เพราะในปัจจุบันนี้การฝึกหัดประพฤติปฏิบัติมันเหลวไหล พอมันเหลวไหลแล้วมันก็เป็นความเชื่อ ความเชื่อมันก็เป็นกลุ่มเป็นก้อน พอเป็นกลุ่มเป็นก้อน ขึ้นไป เห็นไหม

การประพฤติปฏิบัตินี้ ในการปฏิบัติ ปริยัติการศึกษาเล่าเรียน ในการปฏิบัติ ปฏิเวธ ความรู้แจ้งความเป็นจริงในหัวใจของตน ถ้ารู้แจ้งมันเป็นปฏิเวธ คือมันรู้แจ้งแทงตลอด นั่นเป็นจริง มันเป็นครูบาอาจารย์ แล้วการฝึกหัดประพฤติปฏิบัติมันยากเย็นแสนเข็ญนัก

ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์ท่านบอกว่า มันเรียบง่าย มันเป็นเรื่องง่าย ๆ

ของง่าย ๆ คือต้องการให้คนมีศรัทธามีความเชื่อในการปฏิบัติ พอว่ามันเรียบง่าย มัน ง่าย ๆ ง่าย ๆ ก็เลยเหมารวมคิดเอาเองไป เหมารวมว่าอารมณ์ความรู้สึกมันเท่าทันแล้วมันก็จบ... ไม่ใช่

จิต จิตก็คือจิต ความคิดเกิดจากจิต ไม่ใช่จิต ความคิดเกิดจากจิต

แล้วอารมณ์ อารมณ์ก็อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์นี่ไง อารมณ์นี่

คือความคิดนี้ ความคิดพอมันคิดแล้วมันเกิดอารมณ์ใช่ไหม อารมณ์ก็ความรู้สึกใช่ไหม แล้วอารมณ์เกิดจากอะไร ก็เกิดจากความคิดไง แล้วความคิดมันมาจากไหนล่ะ คนตายคิดได้ไหม มันก็มาจากจิตไง แล้วมาจากจิต มันมาจากจิต จิตมันเป็นเอกเทศได้ไหม จิตมันเป็นเอกเทศไม่ได้เพราะปุณฺณชนคนหนาใจ

หลวงตาพระมหาบัวท่านบอก จิตเหมือนลูกฟุตบอล ในสนามฟุตบอล ฟุตบอลลูกหนึ่งเตะกัน อู้ฮู! วิ่งกัน เตะกันอยู่นั่นนะ จิต จิตมันโดนอารมณ์ความคิดรุมยำอยู่อย่างนั้นนะ

ลูกฟุตบอลเตะนะ เข้าประตู ได้ประตูนะ แข่งขันชนะแพ้กันที่ยิงลูกเข้าประตูหรือเปล่า แต่ถ้าจิตเป็นลูกฟุตบอล หลวงตาพระมหาบัวท่านเทศน์บ่อยมาก ว่าจิตนี้เหมือนคล้ายกับลูกฟุตบอล โดนคนนั่นเตะทีหนึ่ง โดนคนนี่เตะทีหนึ่ง เตะไปเตะมา เตะมาเตะไป จิต แล้วเวลาแพ้ชนะ ใครแพ้ชนะ ทีม ผู้เล่น

ความคิด ความคิดก็เป็นความคิดไง ความคิดเกิดจากจิต อารมณ์ เพราะอะไร เพราะมันเป็นคำถาม คำถามถามใจ “จิต ความคิด อารมณ์ แตกต่างกันอย่างไร”

เวลาวิชชาชนะ อวิชชาปจฺจุยา สงฺขารฯ สงฺขารฯปจฺจุยา วิญญฺญาณํ ปัจจยาการ เพราะเหตุนี้มันถึงมีเหตุนี้ เหตุนี้มีถึงมีเหตุนี้ แล้วเวลาภาคปริยัติเขาแยกแยะชัดเจนนะ ในวงกรรมฐาน วงกรรมฐานเวลาฝึกหัดปฏิบัติใจ

ปริยัติคือการศึกษา เราบอกว่ามันเป็นกระดาดฯ มันเป็นทางวิชาการ มันเป็นข้อ เราจะฝึกหัดปฏิบัติ เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาแล้ว เวลาปฏิบัติถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงนะ มันจะรู้จริงเห็นจริง มันจะอธิบายได้ชัดเจนกว่าภาคปริยัติอีก

แต่ถ้ามันเป็นปฏิบัติโดยกิเลส ปฏิบัติโดยความรู้สึกนึกคิด เวลามันพูดไปนะ ปริยัติจะมาตรวจสอบได้

ที่เวลาเราโต้แย้งกันในภาคปฏิบัติฯ เราจะให้มันชัดเจน ชัดเจนเพราะอะไร เพราะถ้าปฏิบัติกับปฏิบัตินะ เราสนทนาธรรมแล้วผิถูกเราแก้ไขกันเองมันดีกว่า ดีกว่าจะให้ปริยัติเขามาชี้ว่าอันไหนผิด อันไหนถูก

ฉะนั้น เวลาถึงคำถามนี้ไง จิตมันคือจิต ความคิด อารมณ์ อักษรก็แตกต่างกัน ความรู้สึกก็แตกต่างกัน นี่เป็นทฤษฎี เป็นตัวอักษร แต่เวลาปฏิบัติละ มั่วไปหมดเลย มั่วนิมหรือเท็จจริง มันมั่วหรือมันจริง แล้วมันจริง มันจริงอย่างไร ถ้ามันจริงอย่างไร

ฉะนั้น ในภาคปฏิบัติ ถ้าเวลาภาคปฏิบัติแล้วมันต้องยิ่งชัดเจนกว่าภาคปริยัติ เพราะภาคปริยัติมันเป็นการศึกษาทางวิชาการ เวลาภาคปฏิบัติมันชัดเจนไหม ถ้าชัดเจนมันก็ต้องว่า ศีล สมาธิ ปัญญา สมาธิเป็นอย่างไร

ถ้าทำสมาธิ นั่นนะจิต มันจิตสงบ จิตสงบมันเป็นเอกเทศ สงบจากอะไร สงบจากความคิด สงบจากอารมณ์ นี่ไง “มันแตกต่างกันอย่างไรในการภาวนา” ถ้าจิตสงบไป

หลวงปู่มันเวลาท่านคุยกับลูกศิษย์ลูกหา ท่านตรวจสอบไป หลวงตาพระมหาบัวท่านเล่าให้ฟังทุกวัน เวลาอยู่กับหลวงปู่มัน “มหา จิตเป็นอย่างไร มหา จิตเป็นอย่างไร” ฉะนั้น ภาคปฏิบัตินะ

เวลาภาคปริยัติเทศนาว่าการต้องเริ่มจากศีล ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ แล้วอธิบายเรื่องศีล โอ้โฮ! อธิบายเรื่องกฎหมาย

คนไทยอยู่ในประเทศไทยต้องรู้กฎหมายไทย ปฏิเสธกฎหมายไทยไม่ได้ แล้วคนไทยจะรู้กฎหมายทั้งหมดทุกคนไหม ต้องจบนิติศาสตร์ถึงจะรู้กฎหมาย ฉะนั้น สิ่งที่ว่าคนไทยอยู่ในประเทศไทยต้องรู้กฎหมายไทย จะปฏิเสธว่าไม่รู้กฎหมายไทย ไม่ผิด เป็นไปไม่ได้ ติดคุกหมด

เกิดเป็นคนไทยต้องรู้กฎหมายไทย ต้องยอมรับกฎหมายไทย กฎหมายไทยบังคับ เป็นชาวพุทธ ชาวพุทธศึกษาพระพุทธานุศาสน์ ปรัชญา ธรรมและวินัยเป็นศาสดา ต้องยอมรับความจริงในธรรมและวินัย ต้องเคารพบูชาธรรมและวินัย

เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ธรรมและวินัยจะเป็นศาสดาของเรา แล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นไป ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต ถ้าจิตสงบ พุทฺธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานมันชัดเจนของมัน แล้วถ้าชัดเจนของมัน มันก็ติดในสมณะ ติดในสมาธิ ถ้าทำสมณะแล้วเป็นสมณกรรมฐานยกขึ้นสู่วิปัสสนา วิปัสสนามันจะรู้แจ้งไป

เวลาจิตคืออะไร จิตสงบแล้วความคิดละ

จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นจิตเป็นมรรค จิตเห็นความคิดใจ ความคิดเกิดจากจิตแล้ว ไม่ใช่จิต จิตสงบแล้วเห็นความคิด

แต่ถ้าทำสมาธิไม่เป็น จิต ความคิด อารมณ์เป็นอันเดียวกัน ความรู้สึกเหมือนกัน คิดเหมือนกัน แล้วมันแยกแยะอย่างไรวะ แล้วมันจะจับต้นชนปลายอย่างไร

ก็เอ็งทำสมาธิไม่เป็นไง เอ็งทำสมาธิไม่เป็นไง ถ้าทำสมาธิเป็น ไม่มีครูบาอาจารย์ เอ็งก็หลง เอ็งก็ติดสมาธิ เอ็งว่าสมาธิเป็นนิพพานไง

ฉะนั้น ถ้าจิตสงบแล้วถ้ามันยกขึ้นสู่วิปัสสนาได้ คือเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เห็นธรรม เห็นธรรมคือเห็นความคิด อารมณ์ อารมณ์เกิดจากจิต ความคิดสมบูรณ์แบบแล้วมันจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกจากอายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าใจมันวิญญูญาณไม่รับรู้ ผลกระทบอารมณ์เกิด แต่มันไม่เป็นความคิด ความคิดเกิดมันไม่เป็นอารมณ์ ความคิดเกิดแต่มันไม่มีวิญญูญาณรับรู้ มันไม่เกิดเป็นอารมณ์ อารมณ์เป็นอย่างไร นี่นักปฏิบัติมันรู้มันเห็นของมันไง แต่เวลาเทศนาว่าการ สังคมใครรู้ได้

เทศน์กรรมฐานๆ หลวงตาพระมหาบัวท่านเป็นมหานะ ท่านไปหาหลวงปู่มั่นครั้งแรก ท่านฟังเทศน์หลวงปู่มั่นท่านบอกว่าฟังไม่รู้เรื่องเลย ทั้งๆ ที่ท่านจบมหา

แล้วท่านพูดด้วยว่าท่านเรียนมหาอยู่ในแวดวงนักวิชาการ อยู่ในแวดวงนักวิชาการพูด เทศนาว่าการตั้งแต่สมเด็จพระสังฆราชลงมาเลย ท่านได้ฟังมาทุกองค์แล้วเข้าใจ เพราะอะไร เพราะท่านเรียนทฤษฎี เรียนปริยัติเหมือนกัน ท่านเป็นมหา ท่านฟังเทศน์ทางวิชาการ ฟังเทศน์ปริยัติมาเข้าใจหมด แจ่มแจ้งหมด รู้หมดนะ

ครั้งแรกที่ไปหาหลวงปู่มั่น แล้วหลวงปู่มั่นเทศน์ครั้งแรกบนศาลา ท่านบอกฟังแล้ววงหมดเลย แต่ท่านพูดเอง มันเป็นวาสนาของท่าน มันไม่ใช่ว่าไม่เป็นวาสนาของท่านมันจะเป็นอารมณ์ความคิดนี้มันจะเกิด แล้วก็จะติเตียนคนเทศน์ ติเตียนว่าหลวงปู่มั่นเป็นพระป่า ไม่มีการศึกษา เทศน์ธรรมะแล้วมันไม่เข้าหลักวิชาการ ท่านถึงฟังไม่เข้าใจ ท่านก็จะไปติผู้เทศน์

ท่านบอกว่าท่านมีบุญ ท่านไม่โทษผู้เทศน์ ท่านโทษตัวท่านเอง เราเองต่างหากฟังไม่รู้เรื่องและฟังไม่เข้าใจ

แต่เดิมเราศึกษาเป็นมหา เราอยู่ในวงการวิชาการ วงการวิชาการเทศน์ว่าการมันทะลุปรุโปร่ง สำนวนมันฟังแล้วซาบซึ้ง ความรู้สึกฟังแล้วมันเข้าใจ นี่ทางวิชาการ นี่อารมณ์ความคิด

แต่เวลาไปหาหลวงปู่ครั้งแรก หลวงปู่ท่านเทศน์กรรมฐาน เทศน์เรื่องจิต เรื่องอารมณ์ เรื่องความคิด เรื่องขันธ ๕ เรื่องกิเลส เรื่องสติ มหาสติ ปัญญา มหาปัญญา ปัญญาที่ยิ่งใหญ่ ปัญญาที่อย่างกลาง อย่างหยาบ อย่างละเอียด ปัญญาแต่ละภพแต่ละภูมิ เพราะมันมีบุคคล ๔ คู่ คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๒ คู่ที่ ๓ คู่ที่ ๔ มากขึ้นไปต่างๆ มันซับซ้อนกันขนาดไหน นี่เวลาท่านเทศน์ของท่าน

ท่านบอกว่าท่านฟังแล้วงงเลย แต่โทษตัวเองว่าตัวเองบุญไม่ถึง ถึงพยายามตั้งใจ

แล้วหลวงปู่ท่านก็เทศน์ครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ ครั้งที่ ๔

ถ้าใครอยู่วัดกรรมฐานจะรู้ว่า ครูบาอาจารย์เวลาท่านอบรม ท่านจะอบรมคือท่านจะเทศน์สอนลูกศิษย์ลูกหาของท่าน เทศน์เมื่อไหร่เมื่อนั้น ไม่มีแบบแผน ไม่มีกำหนดเวลา หลวงปู่ท่านจะเทศน์เมื่อไหร่ ท่านบอก “รวม! เทศน์!” พระจะพร้อมทันทีเลย เพราะพระรอเรื่องอย่างนี้ตลอดเวลา

เวลาหลวงปู่เทศน์ครั้งที่ ๑ ครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ ท่านพยายามปรับหัวใจของท่าน แล้วท่านพยายามนั่งสมาธิ ท่านพยายามทบทวนในหัวใจของท่าน จัดกระบวนการความคิดของท่าน

พอมาฟังเทศน์ครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ ท่านบอก เออ! เริ่มซาบซึ้ง เริ่มเข้าใจ ต่อตั้งแต่นั้นมา เทศน์ปริยัติท่านบอกฟังไม่รู้เรื่องเลย ไม่เอา เพราะมันเป็นภาคทฤษฎี ภาคทฤษฎีเราก็ต้องยึดหลัก ยึดสูตร ยึดทฤษฎี แล้วก็เทียบเคียงกับทฤษฎีนั้น มันเป็นทฤษฎี มันไม่เป็นความรู้สึก มันไม่เป็นกิเลส มันไม่เป็นหัวใจ

แต่พอมาฝึกหัดกับหลวงปู่ ท่านเทศน์ภาคปฏิบัติ ก็เลยศึกษาค้นคว้า เพราะท่านมีภาคทฤษฎีในหัวใจของท่านแล้ว แล้วท่านก็ยึดภาคทฤษฎีของท่านอันนั้นนะเต็มที่

แต่ถึงที่สุดแล้วท่านบอกมันไม่เข้าใจเลย เพราะเรามีกิเลสเป็นตัวกลางใจ กิเลสมันตัวกลางตัวปิดกั้นใจ แต่พอมันปรับปรุงหัวใจแล้ว มันวางไว้ก่อน แล้วพยายามทำความเข้าใจ

เวลาฟังไป ท่านบอกว่าฟังต่อไปๆ ถ้าฟังเทศน์หลวงปู่มันแล้วมันซาบซึ้ง มันถึงหัวใจหัวใจ กลับไปฟังภาคปริยัติไม่เข้าใจแล้ว ไม่เอาเลย นี่พูดถึงว่าหลวงตาท่านพูดถึงท่านเอง

คำว่า “พูดของท่านเอง” เราเอามาเป็นตัวอย่าง ในการที่ว่า “จิต ความคิด อารมณ์ แตกต่างกันอย่างไรรในการภาวนา”

ในภาควิชาภาวนามันภาควิชาภาวนานะ ใจจิตก็เป็นจิตสิ ความคิดก็เป็นความคิด อารมณ์ก็เป็นอารมณ์ มันเห็นความหยาบ ความละเอียด จิตเสวยอารมณ์ จิตเสวยความคิดมันถึงเกิดอารมณ์

แล้วความคิดมันมาจากไหน ความคิดมันมาอย่างไร แล้วอารมณ์มันเกิด มันสมบูรณ์แบบตอนไหน

นี่พูดถึงนักปฏิบัตินะ นี่แค่พื้นฐานนะ พื้นฐานของการปฏิบัติ เพราะพื้นฐานของการปฏิบัติ คำถามนี้มันเป็นการยืนยัน เราจะยืนยันว่า ในปัจจุบันนี้เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเรามีเหตุมีผลกันหรือไม่

เขาไม่มีเหตุมีผลอะไรเลย แล้วถ้าไม่มีเหตุมีผลมันก็เป็นจินตนาการไป มันถึงไม่มีข้อเท็จจริงใจ ถ้าไม่มีข้อเท็จจริงมันถึงไม่มีจุดยืนใจ

วิหารธรรม เวลาครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัตินะ เราพูดประจำว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมๆ กราบธรรมคือองค์คุณธรรมในใจท่าน หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านประพฤติปฏิบัติมาตั้งแต่บุคคลคู่ที่ ๑ โสดาบัน คู่ที่ ๒ สกิทาคามี คู่ที่ ๓ อนาคามี คู่ที่ ๔ พระอรหันต์ ท่านมีองค์คุณธรรม ท่านมีคุณธรรมในใจท่าน เห็นไหม

คู่ที่ ๑ ละสังโยชน์ ๓ ไม่ลุ่มไม่คล้ำในศีลแล้ว ไม่สัลลพตปราคาส สักกายทิฏฐิ วิจิกิจชา คือสงสัย สัลลพตปราคาสคือไม่ลุ่มไม่คล้ำ คือชัดเจน ชัดเจนในธรรม พาดกระแด

ไฉนมันมีไหม ศีลธรรมทิ้งมันไว้ จะโกหกมดเท็จ จะกะล่อนจะปลิ้นจะปล่อน จะเล่ห์จะเหลี่ยม จะหลอกจะลวง จะพลิกจะแพลง แล้วแต่ความรู้สึก แล้วแต่อารมณ์ คู่ที่ ๑ มีไหม

สักกายทิฐิ วิจิกิจา สัตถพตปรามาส สัตถพตปรามาสคือไม่ลุ่มไม่คลำในศีล ธรรม และวินัยเป็นศาสดา สมบูรณ์แบบ

คู่ที่ ๒ กามราคะ ปฏิฆะอ่อนลง

คู่ที่ ๓ กามราคะ ปฏิฆะขาดไป เห็นไหม กามราคะ ปฏิฆะขาดไป กามราคะ กามภพจบ

คู่ที่ ๔ ใจ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา

รูปราคะ อรูปราคะ สมาบัติ ๖ สมาบัติ ๘ มานะ ตัวตนใจ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อุทธัจจะคือผลิตเพลินในธรรม อวิชชาคือความไม่รู้ มันทัดของมัน นี่มันทัดของมัน

ฉะนั้น ใจเรื่องว่า จิตนี้เป็นหัวข้อ เวลากิเลสอย่างหยาบ กิเลสอย่างกลาง กิเลสอย่างละเอียด ละเอียดสุด มันทัดซ้อนกว่านี้เยอะนัก นี่มันเป็นหัวข้อ ฉะนั้น พอเป็นหัวข้อขึ้นมาเป็นคำถาม มันต่างกันอย่างไร

โอ้โฮ! มันคนละเรื่องกัน เพราะอะไร เพราะเริ่มต้นจากปุถุชน กัลยาณชน ปุถุชนคนหนาอย่างพวกเรา ความรู้สึกนึกคิด ความคิด อารมณ์ จิต เวลามันคิดใจ รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร มันหลอกมันลวงใจ

เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร โอ้โฮ! ปฏิบัติไปแล้วมันเลอเลิศ มันประเสริฐศรี เียนยอเยยของตัวเองทั้งนั้นนะ

บ่วง บ่วงมันรัดคอตายอยู่นั่นนะ ปฏิบัติแล้วมันเครียด ปฏิบัติแล้วมันไปไม่ได้ ปฏิบัติแล้วมันอึด

รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร

แค่ทำความสงบของใจ ถ้าใจสงบนะ เป็นสัมมาทิฐิ เวลาทำความสงบ สมาธิคือจิตสงบ นั่นแหละ ตัวจิตใจ พุทฺธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน แล้วปฏิบัติไปแล้วนะ จิตภายนอก จิตภายใน จิตในจิต จิตละเอียด โอ้โฮ! อีกเยอะแยะ ถ้าในการปฏิบัติตามความเป็นจริงนะ

ฉะนั้น ในภาคภาวนาเราควรแยกอย่างไร รู้เห็นจริงหรือเปล่า

ถ้ามันในภาคภาวนา ภาวนาก็ต้องทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจสงบแล้วมันก็จะรู้จะเห็นของมัน ถ้ารู้เห็น จิตเห็นอาการของจิต ถ้าจิตเห็นอาการของจิต จับความคิดใจ ความคิดประกอบไปด้วยอะไร รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ชั้นอย่างหยาบ ชั้นอย่างกลาง ชั้นอย่างละเอียด ชั้นนี้มีอะไรบ้าง แล้วตัวชั้น อะไรมันเป็นตัวสมาน อะไรเป็นตัวประกอบขึ้นมาให้มันเป็นอารมณ์ อะไรเป็นตัวประกอบ มันแยกของมันออกไป นี่คือปัญญา ปัญญามันต้องจิตมันสงบแล้ว ถ้ามันรู้มันเห็นของมันใน

นี่เขาบอกว่า มันควรจะแยกเป็นกองๆ หรือไม่

นี่ภาคทฤษฎีแล้ว เป็นภาคทางวิชาการ ชั้น ๕ รูปก็กองหนึ่ง เวทนาจึงกองหนึ่ง สัญญาก็กองหนึ่ง สังขารก็กองหนึ่ง วิญญาณก็กองหนึ่ง ชั้น ๕ ก็ ๕ กอง

อวิชา ปัจจัย สังขาร ปัจจัยการมันสืบต่อ มันเป็นกองใหม่ กองๆ กองอย่างหยาบ กองอย่างกลาง กองอย่างละเอียดใจ เวลาตัวมันเองมันไม่มีกองแล้ว มันพัวพันกันไปหมดใจ มันเป็นเรื่องเดียวกันไปเลย เอาอะไรมากอง ไฉนถึงเวลาที่จิตมันละเอียดแล้วค่อยว่ากัน

แต่ที่ว่า ควรจะแยกเป็นกองๆ หรือเปล่า

แล้วจึงจะแยกใหม่ มันจะไปกองวัสดุก่อสร้างใช้ใหม่

ไฉนมันเป็นธรรมและวินัย มันเป็นเมตตากรุณาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เทศนาว่าการ ทำวัตรเช้า นี่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทำวัตรเช้าเป็นกองๆ อยู่ นั่นนะ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าอบรมบ่มเพาะไว้แล้วเป็นคำสอน ถ้าคำสอน เราศึกษาค้นคว้าแล้วมันก็เป็นภาคทฤษฎี มันก็เป็นสูตร ถ้าเราจะเอาเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาเราต้องรู้ต้องเห็นของเรา ถ้ารู้เห็นของเราขึ้นมา

ไฉนคำว่า “แยกเป็นกองๆ” เรามีกำลังแยกได้หรือไม่ได้ แล้วในกองหนึ่งมันยังแยกได้อีกเป็น ๕ อีก ในกองหนึ่งนะ กองรูป รูปประกอบไปด้วยอะไร กองเวทนาประกอบไปด้วยอะไร เพราะอะไร ถ้าแยกเป็น ๕ กองแล้วกิเลสมันยังยึดแน่นแจ่มใส กิเลสมันยังไม่ยุบยอบ เราจะดำเนินการต่อไปอย่างไร

ปัญญาเวลามันแยกมันแยะขึ้นไปแล้ว ปัญญามันที่มตลอดเลยนะ ถ้ามันมีสัมมาสมาธิ เป็นกำลังแล้ว ใช้ปัญญาไป ปัญญาเหมือนขรรค์ ธรรมขรรค์ ขรรค์ที่คมกล้า ปัญญาที่คมกล้า ปัญญาที่มันมีกำลัง ปัญญาที่มันเป็นเพชรที่มันชำระขาดเป็นชั้นๆ มหัศจรรย์

เวลาภาวนาไปแล้วเรื่องนี้มันจะมหัศจรรย์มาก แต่มันเป็นผู้ที่ภาวนาเป็น ถ้าภาวนาไม่เป็น มันเป็นสูตรเป็นทฤษฎี เวลาเป็นสูตรเป็นทฤษฎีแล้วไม่กล้าพูดความจริงใจ

เวลาหลวงตาพระมหาบัวท่านบอกใจ ใจพวกนี้มันไม่มีขณะ

ไม่มีขณะ ไม่บอกความจริงว่าตทั้งหมดเวลานั้นปล่อยวางๆ เพราะคนปฏิบัติเป็นเขา จะรู้ เวลาปล่อยวางชั่วคราวก็เรื่องหนึ่ง เวลาสมุจเฉตปหาน เวลามันขาดโดยข้อเท็จจริง ดังแขน ขาด มันเป็นเรื่องหนึ่ง ถ้าเป็นอีกเรื่องหนึ่งต้องบอกมาสิ บอกไม่เป็น พูดไม่ได้

ถ้าพูดแล้ว เราฟังมาเยอะ เวลาพูดถึงว่าพิจารณากาย เวลามันเข้าด้ายเข้าเข็ม ก็ยกเข้าไปสู่สติปัฏฐาน ๔ คือพยายามอ้างทฤษฎีใจ อ้างสูตรใจ

อ้างสูตรนั้นเป็นธรรมวินัย เป็นของพระพุทธรเจ้า

ของผู้ปฏิบัติละ

ใจดวงใดไม่มีมรรค ใจดวงนั้นไม่มีผล ใจผู้ปฏิบัตินั้นถ้าเป็นมรรคเป็นผล ใจผู้ปฏิบัติต้องพูด ถ้ามันบอกถูกก็คือถูกใจ

อย่างเช่นหลวงตาพระมหาบัวท่านขึ้นไปหาหลวงปู่แหวน เพราะหลวงปู่แหวนรำลึกว่าเป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่น เป็นพระที่หลวงปู่มั่นท่านรักใคร่ ท่านพุ่มพักมา แต่หลวงตาพระมหาบัว ท่านสงสัยว่าทำไม ‘เราสู้ เราสู้’ คือไปออกรูปพวกเครื่องรางของขลัง

ท่านขึ้นไปถามว่าธรรมเป็นอย่างไรวะ

เวลาหลวงปู่แหวนท่านพูดชัดเจน เริ่มต้นคู่ที่ ๑ ถูกไหม พอถูก ท่านถามต่อ พรวด ทะลุไปเลย “มหา มีอะไรมาค้ำมา”

ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ ขณะ ดับทุกข์ด้วยมรรค ๘ หลวงปู่แหวนท่านพูดชัดเจน
หลวงตาพระมหาบัวท่านกราบ ท่านฟัง

ถ้าหลวงตาพระมหาบัวท่านไม่เป็น ท่านก็ตั้งคำถามอย่างนี้ขึ้นมาถามหลวงปู่แหวนไม่ได้ หลวงปู่แหวน ถ้าท่านไม่เป็นข้อเท็จจริง ท่านก็อธิบายเรื่องอริยสัจ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ขณะทุกข์ดับ นิโรธดับทุกข์ชัดเจนด้วยมรรค ๘ ให้หลวงตาพระมหาบัวท่านฟัง แล้วท่านฟังแล้ว หลวงปู่แหวนท่านยังถามหลวงตาพระมหาบัวว่า “มหา มหามีอะไรที่ขัดข้องชักใช้ได้เลย มหามีอะไร ขึ้นมาคัดค้านเลย มหาพูดมา”

นี่ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรม เห็นใหม่ อริยสัจ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์
มันชัดเจน จิตนี้กลั่นออกมาจากอริยสัจ

ถ้าจิตนี้ไม่มีการวิปัสสนา จิตนี้ไม่มีการภาวนา จิตนี้ไม่มีศีล ไม่มีสมาธิ ไม่มีภาวนามย
ปัญญา มันจะพูดเรื่องอย่างนี้ได้อย่างไร

หลวงตาพระมหาบัวท่านบอกว่า ถ้าไม่รู้ก็ถามไม่ได้

ไม่รู้มันพูดเรื่องภาคปฏิบัติไม่ได้ไง มันพูดทางภาคปริยัติก็เป็นทฤษฎี ก็ไปเอาทฤษฎี เอาสูตรนั้นมาถาม ก็ตอบตามสูตรนั้น ก็ตอบเป็นกระดาดๆ ว่าง เป็นเรียงความว่าง แล้วส่งกรรมการตรวจสอบก็ได้คะแนนว่าง แต่ถ้าเป็นธรรม เฉพาะตน เฉพาะในหัวใจดวงนั้น

ฉะนั้น ควรจะแยกแยะเป็นกองหรือไม่

ไฉนมันอยู่ที่ความสามารถ อยู่ที่วาสนา ถ้าทำได้ ปัจจุบัน สันติภูมิจึง ทำให้มันชัดให้มัน
 เจนของมันขึ้นมา ถ้าเราเป็นผู้ที่ผิดหัดจริง ถ้ามันเป็นการประพฤติปฏิบัติจริง แต่ถ้ามันเป็น
 ตัวอักษร มันเป็นหนังสือ มันเป็นเรื่องความ มันก็ตอบเป็นเรื่องความนี้ไง ตอบเป็นเรื่องความ
 ตอบเป็นธรรมและวินัย แต่ข้อเท็จจริงมันเป็นอีกเรื่องหนึ่งนะ รู้จริงเห็นจริงไง

ฉะนั้นที่ว่า จิต ความคิด อารมณ์ มันแตกต่างกันอย่างไร มันเห็นอย่างไร

ប្រតិបត្តិទៅពេទ្យ ប្រតិបត្តិរួចហើយ

หลวงตาพระมหาบัวท่านพูดไว้ เวลาคนไปถามนะ ถ้ามันเป็นปัญหาสังคม ท่านนั่งเอาไม้เกียทิมเคาะพื้นเฉย มันเป็นเรื่องไร้สาระ มันเป็นเรื่องอารมณ์ความรู้สึกของสังคม มันเป็นเรื่องศาลาโกหก โกหกกันไปโกหกกันมา ทางวิชาการมานั่งโต้แย้งกัน มันเป็นเรื่องของสังคม มันเป็นเรื่องของโลก มันไม่เป็นเรื่องของการปฏิบัติ

ถ้าเป็นเรื่องของการปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ของเรา โคนไม้ ในถ้ำ คูหา เราทำของเรา ใจของเรา อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ปัจจัตตังรู้จำเพาะตน สิ่งที่เป็นสัจจะความจริง ปัจจัตตัง สันติภูมิจิโก สิ่งที่สันติภูมิจิโก รู้จริงเห็นจริงในใจของตนถึงจะเป็นสัจจะความจริง เอวัง